

QÜESTIONS ACTUALS

Claus del Sínode sobre la sinodalitat

Philip Goyret¹

Aquest article té com a propòsit donar algunes claus de l'actual Sínode sobre la sinodalitat, el nom oficial complet del qual és "XVI Assemblea general ordinària del Sínode dels bisbes. Per una Església sinodal: comunió, participació i missió", el qual conclourà a l'octubre de 2024. Així no es pretén descriure i explicar el conjunt sencer d'elements teològics i eclesials que han confluït en aquest sínode, sinó tan sols oferir unes claus que puguin portar a llegir amb més profit els documents sinodals i també ajudar a entendre les implicacions sobre la realitat eclesial.

Després de revocar algunes fites d'aquest pontificat sobre el tema general de la sinodalitat, s'assenyala allò que aquest sínode té de particular, per visionar després, de manera genèrica, el document de síntesi de la primera fase celebrada. Es continua amb les "desiderata" a què sembla legítim aspirar i es conclou amb alguns riscos que cal evitar.

1. Una tendència d'aquest pontificat

A més del de la misericòrdia, un altre dels grans eixos sobre el quals gira el pontificat del nostre Papa Francesc és, indubtablement, el de la sinodalitat; s'assumeix des de l'inici com el "nord" cap on apunta el seu ministeri petrí i ha estat traduïda a fets concrets, com mostren els quatre sínodes de bisbes conclosos durant aquest pontificat (2014, 2015, 2018 i 2019). Aquesta tendència està també marcada per tres esdeveniments de gran rellevància des del punt de vista doctrinal.

El primer és un "simple" discurs, pronunciat el 17 d'octubre de 2015, a propòsit del 50è aniversari de la institució del Sínode dels Bisbes. Aquí s'hi parla de la sinodalitat com a «dimensió constitutiva de l'Església», i s'afegeix que «el camí de la sinodalitat és el camí que Déu espera de l'Església del tercer mil·lenni»; dues afirmacions de gran pes, les quals trobaran desenvolupaments ulteriors els anys successius.

El segon és la publicació, el 2018, del document "La sinodalitat en la vida i en la missió de l'Església", de la Comissió Teològica Internacional. Després de considerar les fonts bíbliques, patristiques i històriques, el document dedica espai abundant als fonaments teològics: els seus vincles amb el concepte de comunió, amb l'eclesiologia del Poble de Déu, amb el *sensus fidei* i la seva relació amb l'autoritat, la missió evangelitzadora i les estructures eclesials de participació. Es tracta d'una exposició sistemàticament i tendencialment completa.

Amb la Constitució Apostòlica *Episcopalis Communio*, d'aquell mateix any, es renova el *modus operandi* del Sínode dels Bisbes, fins ara regit pel M.P. *Apostolica sollicitudo* de Pau VI (1965). El més notable és la seva metamorfosi d'esdeveniment a procés, articulat en tres fases: consultiva (on es privilegia l'escolta del Poble de Déu), celebrativa (es privilegia el discerniment pastoral) i implementació a les Esglésies particulars (es privilegia el respecte de les diferents cultures). El document estableix més avant, a la part dispositiva, les indicacions concretes per activar aquesta nova modalitat.

2. Particularitats d'aquest sínode

L'actual assemblea sinodal constitueix la fase celebrativa de la XVI Assemblea Ordinària del Sínode dels Bisbes. En diem "actual" en sentit ampli, donat que una particularitat destacable és que se celebra distribuïda en dos períodes o "sessions"; a l'octubre de 2023 i a l'octubre de 2024. És particular també respecte al tema la sinodalitat en si mateixa. Tinguem en compte que aquest concepte engloba no només els sínodes episcopal, patriarcal i diocesà; sinó que més àmpliament indica una manera d'entendre i de viure el *modus operandi* de l'Església en el compliment de la seva missió. Per això es parla d'«estil sinodal».

Encara que en sínodes previs ja hagi existit una certa fase consultiva, la d'aquest sínode ha estat realitzada amb un esforç seriós per seguir els criteris establerts a l'*Episcopalis Communio*. A la consulta del Poble de Déu a les Esglésies particulars han seguit les fases de discerniment eclesial a les respectives Conferències episcopals i a les Assemblees continentals, fins a l'elaboració final de l'*instrumentum laboris* amb què ha començat la fase celebrativa. Cal assenyalar que aquesta consulta ha posat de manifest el "sentir" del Poble de Déu, incloent-hi també aspectes crítics, però ha revelat contemporàniament una certa desafecció dels fidels respecte a la institució sinodal: el nivell de participació ha estat força escàs. A l'Església Catòlica dels Estats Units —on hi ha una gran cultura de participació en la direcció de les institucions de pertinença— les estadístiques donen una dada fredament baixa: un 1%. No sembla inversemblant suposar que gran part d'aquesta participació provingui de fidels d'alguna manera ja inserits en les estructures eclesiàstiques, sense que s'hagi arribat a la "perifèria" o als fidels "comuns", cosa que no contribueix a que l'«escolta» sigui una escolta autèntica. Tampoc sembla inversemblant intuir que en altres llocs la participació dels fidels hagi estat encara més baixa.

Una altra particularitat més d'aquest sínode és la composició dels membres (en sentit estricte: membres amb dret de vot). D'un total de 365, hi trobem un 25% de membres no destacats amb dignitat episcopal, dels quals 54 són dones. Encara que aquestes xifres no treguin al sínode el seu

caràcter substancialment episcopal, no deixen per això de ser xifres significatives. S'intenta afavorir així que el discerniment pastoral característic de la fase celebrativa es realitzi fora d'un marc "jerarcològic": no s'apunta, naturalment, a disminuir la dimensió jeràrquica de l'esdeveniment, sinó a immunitzar-la de tendències autoritàries alienes a la seva naturalesa autènticament eclesial, donant veu i vot a altres estrats del Poble de Déu.

Podem assenyalar finalment, des d'un punt de vista més pràctic, que aquesta primera sessió de la fase celebrativa ha privilegiat les discussions en grups petits, moderats per "facilitadors" ben preparats, seguint una metodologia que afavoria la participació de tots i cadascun per arribar a consensos reals i autènticament compartits.

3. Un document de síntesi

Aquesta primera sessió es va tancar amb l'elaboració i publicació d'una "Relació de síntesi", on s'intenta reflectir el que s'hi va concloure. És un document compost per tres parts ("El rostre de l'Església sinodal", "Tots deixebles, tots missioners" i "Teixir llaços, construir comunitat"), que sumen un total de vint seccions, cadascuna de les quals està estructurada en tres subseccions, titulades "convergències", "qüestions per afrontar" i "propostes". Pel que es deixa traslluir, el treball que hi ha darrere d'aquesta "Relació de síntesi" ha estat d'alta qualitat professional i se n'endevina fàcilment la continuïtat amb les tècniques de "dinàmica de grup" que van caracteritzar aquesta sessió.

Conjuntament amb la Relació de síntesi van ser publicades les estadístiques de les votacions de cadascuna de les 273 unitats que composaven les subseccions. Una primera anàlisi de les votacions treu a la llum les polaritats: les unitats amb més vot favorable fan referència a temes directament relacionats amb l'objecte del sínodo, mentre que, a la inversa, les que registren els números més alts de vots contraris estan relacionades amb altres temàtiques, com la qüestió del diaconat femení o del celibat presbiteral. Naturalment, ens movem aquí en terreny relliscós, ja que tots els temes estan interrelacionats; a més, val a dir-ho, les unitats han tingut, com a tònica general, un nivell alt d'acceptació. Tingueu en compte que el nombre més alt de vots contraris (part II, cap. 9, qüestió J, sobre l'estudi del diaconat femení) ha estat de 69, contra 277 vots favorables.

No es pot proposar aquí una "síntesi de la síntesi"; prefereixo assenyalar cinc dels temes tractats, que em semblen de gran interès: la iniciació cristiana (I.3), l'ecumenisme (I.7), la vida consagrada i agregacions laïcals (II.10), la formació (III.14) i els missioners de l'ambient digital (III.17). El primer té avui una importància cabdal, atès el descens de baptismes i la baixa perseverança en la vida cristiana. El tema està intrínsecament unit a

l'ecumenisme, no només per la seva delimitació en el baptisme, sinó perquè ens n'adonem, finalment, de la futilitat de les “batalles” entre cristians, i la necessitat d'afrontar conjuntament allò que s'oposa al cristianisme. El tercer tema alberga, al meu parer, realitats en contrast: la vida consagrada travessa un període de crisi i demana remeis, mentre que les agregacions laïcals, fins i tot amb millores necessàries, imprimeixen a l'Església un ardor missioner vivaç. Referent a la formació —molt lligada a la iniciació cristiana—, emergeix cada vegada amb més força la urgència de reforçar la dels diversos agents pastorals, tant laïcals com clericals. D'altra banda, l'evangelització del món digital resulta avui indispensable, també en vista de la transmissió de la fe a les noves generacions, la cultura de les quals es forja en grandíssima part en aquest mitjà. Tingueu en compte que els cinc temes assenyalats tenen gran incidència sobre la sinodalitat o exigeixen una modalitat sinodal per a la resolució de les problemàtiques que hi plantegen.

4. *Desiderata*

Quins serien els fruits d'aquest sínode als quals podríem aspirar? Més que un “diagnòstic realista”, em sembla raonable preguntar-nos quin és el resultat que hauriem d'esperar. El primer de tots seria doncs una “definició” de sinodalitat. Pot semblar obvi, però de fet succeeix que s'en diu “sinodal” a massa coses; obrar “sinodalment” s'ha convertit en un eslògan que, a força de repetir-lo fins a la sacietat, està perdent el contingut i rellescant cap a un “sinodalisme” superficial. Mentre que sobre el subjecte (“tot el poble de Déu”) i la incidència del *sensus fidei* sol existir un consens força generalitzat, no sembla ben entès i encara menys viscut el lligam entre sinodalitat i comunió. Una cosa semblant passa amb la litúrgia, la qual no pot ser considerada

només com una formalitat amb què es comença i s'acaba un sínode: la sinodalitat té una veritable entranya eucarística, ha de ser entesa i viscuda des de l'Eucaristia. *Last but not least*, la sinodalitat és per a la missió. La motivació de fons de qualsevol sínode ha de ser reconduïble a l'evangelització, i aquest és un punt per ser adequadament subratllat, raonat, impulsat.

Un segon aspecte podria ser comprès sota el títol de corresponsabilitat. Això diu més que participació, ja que comporta treballar eficaçment en el procés sinodal i assumir la paternitat dels resultats. El primer aspecte requereix una formació adequada, tot començant per la doctrinal; el segon hauria d'implicar un cert rol actiu a la fase sinodal d'implementació. La corresponsabilitat, en definitiva, és una actitud de gran pes i envergadura.

Assenyalo finalment un tercer aspecte, que considero necessari per impulsar l'evangelització de forma realista: una advertència respecte a la necessitat d'arribar a un coneixement real i actualitzat de les persones i les situacions. La relació Església-món no es pot traduir en una mundanització de l'Església, però tampoc pas en un distanciament tan gran que banalitzi l'evangelització, que faci intel·ligible el llenguatge de l'Església i que impedeixi veure els problemes reals de la humanitat. En el fons, es tracta de portar a la pràctica la declinació dominant de la *Gaudium et spes* del Vaticà II.

5. Riscos

Tot i que ja ha estat advertit de forma repetida pel propi Papa Francesc, no podem pas silenciar el perill de transformar els sínodes en parlaments que funcionin sobre una base democràtica. La societat actual, potser en relació als totalitarismes del segle passat, està molt sensibilitzada amb la concentració de l'autoritat, a la qual tem, i no falta qui trasllada aquesta visió a la societat eclesial, tot desafiant la jerarquia legítimament (i sacral) constituïda, i troba en els sínodes una oportunitat favorable per impulsar aquests desigs.

Per això convé defensar i fomentar el caràcter primordialment episcopal dels sínodes i de la mateixa sinodalitat. D'una banda hi ha un component numèric, no reductible a percentatges límits, però sí a majories morals. Naturalment, això regeix en primer lloc al Sínode dels Bisbes, com l'actual, però s'aplica també al sínode diocesà, ja que el component episcopal és absolutament indispensable. No poden existir sínodes sense bisbes. Com ja es va destacar, el subjecte de la sinodalitat és el Poble de Déu, que mai no és "de Déu" sense el bisbe/els bisbes. El risc consisteix a accentuar la proporció i la funció dels membres no episcopals, tot desvaloritzant i deteriorant l'autoritat episcopal.

Assenyalem finalment el perill de “l’assemblerisme”, en el sentit de forjar-se un camí a l’Església i una manera de realitzar la seva missió, jalonat per moltes reunions i poca evangelització. L’assemblearisme de matriu sociològic no coincideix amb la naturalesa d’assemblea característica de l’Església (l’original “ekklesia”, derivada semànticament de l’assemblea cultural veterotestamentària), la qual troba la seva realització plena a l’assemblea eucarística. L’assemblearisme sociològic porta l’Església a tancar-se en ella mateixa; l’assemblea litúrgica, per contra, es conclou amb l’enviament en missió (implícit al mateix vocable “Missa”).

* * *

A hores d’ara ens trobem en el període “intermedi” del sínode i pot ser un bon moment per portar a terme una reflexió sana i profunda sobre les oportunitats i riscos. Això també és discerniment, amb tot el que comporta de correccions de ruta, nous impulsos, mirades més àmplies. L’Esperit que va conduir els apòstols, junt amb la comunitat cristiana, a les decisions de l’assemblea de Jerusalem, pot certament conduir el sínode actual cap una sinodalitat autènticament eclesial.

¹ Professor Ordinari d’Eclesiologia. Universitat de La Santa Creu, Roma.